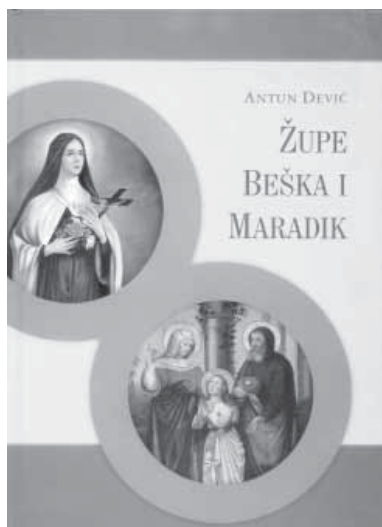


Zbog gornjega, ali i mnogo drugog ovdje navedenoga, zasigurno bi se kod nakladnika moralo postaviti pitanje odgovornosti za ovakve, da se poslužim rječnikom nakladnika, „kapitalne“ propuste i pogreške, koji su nedopustivi za profesionalne izdavačke ustanove kakva je NIU „Hrvatska riječ“, te u slučaju da se, kako je najavljivano, objavi drugo izdanje Evetovićeve *Kulturne povijesti bunjevačkih i šokačkih Hrvata*, nužno je, uz ispriku Evetovićevim nasljednicima i svim čitateljima, očistiti je od silnih elementarnih uredničko-nakladničkih propusta kojima je osakaćeno životno djelo Matije Evetovića.

Slaven Bačić

Antun Dević, *Župe Beška i Maradik*, Vlastita naklada, Jarmina, 2010., 349 str.



Monografija Antuna Devića *Župe Beška i Maradik* govori o povijesti dvaju istoimenih župa Srijemske biskupije od prehistorijskog razdoblja do suvremenog doba. Sam ju je autor već u *Pred-*

govoru nazvao „spomenicom navedenih župa čija je sudbina neizvjesna“¹ i tu je definiciju opravdao izlaganjem na 349 stranica, pri čemu je stvorio vjerodostojno i trajno svjedočanstvo čija je primarna svrha podsjećati župljane navedenih župa i na njihovu prošlost, ali i na ne tako davne sudbonosne događaje kojima su mnogi od njih i sami svjedočili.

U širem smislu riječi monografija je podijeljena na 13 poglavlja, no u užem smislu može se reći da se sastoji od onih poglavlja koja se odnose na Bešku i od onih koja se odnose na Maradik. Dok pregledava *Sadržaj* na početku monografije, raspored ili, bolje rečeno, isprepletenost poglavlja o Beški i Maradiku, to u čitatelja na prvi pogled može izazvati zbunjenost i nametnuti pitanje zašto je to tako, no nakon što se malo bolje udubi u njezin sadržaj postat će svjestan Devićeve nakane. Naime, autor je najprije opisao povijest i prilike u naseljima Beška i Maradik, a zatim se osvrnuo na njih kao župe, pri čemu nije uzeo u obzir samo vjerske nego i druge prilike (poput društvenih, kulturnih, gospodarskih i sl.), a uz to nije ni monografiju striktno odijelio na dio o Beški i Maradiku, nego su se te dvije župe međusobno izmjenjivale i zapravo tako nadopunjavale. Iz toga se da zaključiti da je takvim pristupom ukazao na dvije važne činjenice – prvo, na utjecaj Katoličke crkve, u prvom redu, na djelovanje i identitet Hrvata katolika u Beški i Maradiku, kao i na isprepletenost vjerskog i drugih vidova njihova života, i drugo, na stalnu povezanost dviju župa, jer su maradički župnici u početku brinuli i o vjernicima iz Beške dok isti nisu dobili

¹ Antun Dević, *Župe Beška i Maradik*, Jarmina, 2010, str. 15.

svoju župu 1966. godine, da bi potom u posljednjem desetljeću beščanski župnici vodili brigu o vjernicima i crkvi u Maradiku.

Na povezanost dviju župa ukazuje i oku ugodna naslovnica monografije koja prikazuje, međusobno krugovima povezane, slike Svete Terezije od Djeteta Isusa, kojoj je posvećena župna crkva u Beški, i Svete Ane s Marijom i Joakimom, kojoj je posvećena župna crkva u Maradiku. Nakon *Sadržaja (Kazala)* i *Predgovora* slijedi *Uvod* u kojem autor daje sažet, ali iscrpan pregled povijesti Srijemske biskupije (pri čemu se dotiče i dijela Srijema pod njezinom jurisdikcijom) od njezinih početaka do ponovne uspostave 18. lipnja 2008. godine za vrijeme pontifikata Benedikta XVI. Potom slijedi niz poglavlja koji svojim naslovima precizno najavljuju što je u svakom od njih obrađeno.

Prvo poglavlje donosi opširan i detaljni prikaz povijesti naselja Beška. Sadržji podatke o prehistorijskom naselju na beščanskom području, o imenu naselja Beška i njegovu smještaju, o vezama s hrvatsko-ugarskom državnom zajednicom u okviru Srijemske županije tijekom razvijenoga i kasnog srednjeg vijeka, o prilikama u Beški nakon prodora Osmanlija i uspostave Srijemskog sandžaka, o migracijama stanovništva koje su uslijedile potom, ali i nakon oslobođenja hrvatskoga državnog prostora od osmanlijske vlasti, te o razdoblju vojne okupacije austrijske vojske od kraja XVII. stoljeća nadalje. Drugo poglavlje opisuje položaj Beške pod vojnom austrijskom vlašću, kada je 1745. godine uključena u Srijemsku vojnu granicu. Treće poglavlje bavi se stanovništvom u Beški, pri čemu autor izvještava kako

je u njoj do doseljenja Nijemaca živjelo uglavnom srpsko stanovništvo, ali također upozorava da se vremenom sastav stanovništva promijenio doseljavanjem ne samo Nijemaca, nego i Mađara, zatim manjeg broja drugih narodnosti te Hrvata. On se osvrnuo i na vjerski i društveni život navedenog stanovništva te na brojna tragična zbivanja i sudbine Beščana tijekom Drugoga svjetskog rata (1939.-45.) i za vrijeme masovnog egzodusa napose srijemskih Hrvata iz Vojvodine tijekom 1990-ih.

U četvrtom poglavlju autor na nešto sažetiji, ali ne manje informativan i podroban način, piše o povijesti naselja Maradik, pritom slijedeći koncept prvog poglavlja. Slijedi peto poglavlje posvećeno župi Maradik i vjerskim prilikama u njoj od vremena kad su maradički katolici pripadali župi u Karlovcima (1766., 1767. i 1768. godine), a zatim župama Golubinci i Irig (tijekom 1820-ih), do stjecanja statusa najprije mjesne kapelanije 1898., zatim župne ekspoziture Župe Irig 1901. i konačno samostalne župe u vrijeme biskupa đakovačkog i srijemskog Antuna Akšamovića 7. listopada 1948. godine. Nadalje, u šestom poglavlju autor čitatelja upoznaje sa Župnom crkvom svete Ane u Maradiku, a tekstualni dio istog potkrijepljen je fotografijama s motivima iz župe i njezina vjerskog života. U sedmom poglavlju autor donosi popis mjesnih kapelana, upravitelja ekspoziture i župe u Maradiku počevši s prvim mjesnim kapelanom Josipom Bertićem (1898.-1902.), a završivši s Božidarom Lusavcem koji je za upravitelja župe u Maradiku imenovan 1999. godine, te ulogom Sestara Klanjateljica Krvi Isusove u vjerskom životu Maradika koje su u njemu dje-

lovale kao katehistice, sakristanke, a nekim su župnicima vodile i domaćinstvo. Osmo poglavlje pod naslovom *Imovina i prihodi*, na temelju podataka iz Arhiva Župe Maradik i Nadbiskupskog arhiva Đakovo, dotiče se materijalnih prilika u maradičkoj župi. U devetom poglavlju, koristeći podatke iz *Spomenice Župe Maradik*, autor čitatelja upoznaje sa životopisima župnika i radovima na župnoj crkvi i u župnom dvoru, a uz to izvještava i o drugim zbivanjima u župi poput vremenskih nepogoda i godišnjeg uroda, donosi pregled mađarsko-hrvatskih i katoličko-kalvinskih te katoličko-starokatoličkih odnosa i popis katoličkih društava u Maradiku, a završava ga bilješkama župnika Božidara Lusavca o današnjem stanju župe.

Preostala poglavlja posvećena su župi Beška. U desetom poglavlju opisana je povijest župe i župne crkve, kao i Beščanska groblja (pravoslavna groblja, te evangeličko, kalvinsko, nazarensko i katoličko groblje) te materijalne prilike u župi, a tekstualni dio i u ovom je poglavlju zaokružen fotografijama s motivima župe i prizorima iz njezina života kako starijeg, tako i novijeg datuma. Jedanaesto poglavlje posvećeno je župnicima Župe Beška, a dvanaesto poglavlje donosi podatke iz župne *Spomenice* i drugih izvora. Zanimljivo je da osim vijesti iz vjerskog života ovo poglavlje donosi podatke o kulturnim, društvenim, političkim, zdravstvenim, gospodarskim i vojnim prilikama u Beški (primjerice, o razbojništvima tijekom XVIII. i s početka XIX. stoljeća, o otvorenju beščanske pošte 1920. godine, o školstvu, prvom mlinu, ljekarni „Kod Anđela Čuvara“, o postojanju čak tri beščanske ciglane i dr.). Sadržaj poglavlja na kraju je pot-

krijepljen nizom fotografija, te Planom Beške s današnjim nazivima ulica i Kartom Beške s obilježenim njemačkim i srpskim kućama (org. naziv: *Ortsplan-Beschka/Jugoslawien*, na njemačkom jeziku).

Posljednje, trinaesto poglavlje pod naslovom *Prognani i iseljeni Beščani od 1991. do 1995. godine* donosi tablični prikaz prognanih i iseljenih obitelji iz Beške od 1991. sve do 1999. godine i jedan tablični prikaz s iseljenim obiteljima iz Maradika od 1990. do 1996. godine, pri čemu su korišteni podaci iz Arhiva Župe Beška i knjiga Marka Kljajića *Kako je umirao moj narod* (Petrovaradin, 1996), dodatno popraćenih svjedočanstvima Beščana koji uglavnom silom prilika danas više ne žive u svom rodnom mjestu. Poglavlje je zaokruženo opisom stanja u župi u novije doba, sve do 2010. godine. Važno je napomenuti kako je ovaj dio monografije pisan bez imalo srdžbe i pristranosti, ali i bez uljepšavanja manje lijepih činjenica pri čemu se autor služio postojećom relevantnom dokumentacijom i literaturom.

Krunu monografije *Župe Beška i Maradik* svakako čini bogat popis neobjavljenih i objavljenih izvora i literature koji su nepobitni dokaz vjerodostojnosti istraživačkog postupka čiji je rezultat jedno doista vrijedno djelo koje je nadopunilo već zavidni postojeći niz monografija o povijesti srijemskih župa autora Antuna Devića.

Osobita vrijednost ovog djela očituje se u činjenici da je utemeljeno na podacima koji su crpljeni iz velikog broja neobjavljenih izvora kao što su spisi i građa arhiva pojedinih župa (Beške, Iri-ga, Maradika), Nadbiskupskog arhiva u Đakovu i Nadbiskupskog arhiva u Zag-

rebu, te *Spomenice* župa Maradik i Beška, koji svjedoče o bogatome vjerskom, kulturnom i gospodarskom životu u obje župe. Autor se još jednom pokazao kao izuzetan poznavatelj prilika u velikom broju srijemskih župa u zavidnom vremenskom razdoblju, te je kao takav stvorio djelo u kojem zadovoljštinu mogu naći i stručnjaci kojima će navedeno štivo poslužiti kao solidan temelj za daljnja znanstvena istraživanja, ali i laici koji, upravo zahvaljujući jednostavnosti autorova stila pisanja i njegovu umijeću da ono o čemu piše približi širokom krugu čitatelja, pred sobom imaju knjigu koja će ih podsjećati na njihovu prošlost, ali i upoznati ih s onim njezinim dijelovima koje možda ne poznaju najbolje. Uz to, s obzirom na činjenicu da je lokalna povijest na prostoru vojvođanskog Srijema slabo istražena, ova je monografija dala poprilični doprinos u nadomještanju praznine kada su u pitanju dostupni sadržaji o vojvođanskim Hrvatima, te kao takva im treba biti poticaj da više proučavaju, pišu i objavljuju monografije ovakve tematike.

Ivana Andrić Penava

Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije, ur. Dragutin Babić i Drago Župarić-Iljić, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 2010., 246 str.

Knjiga predstavlja zbornik sa znanstvenog skupa pod istoimenim nazivom, održanog u Zagrebu 16. listopada 2009. godine u organizaciji Instituta za migracije i narodnosti, pod visokim pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske, u prostorijama Europskog doma



u Zagrebu, ujedno i suorganizatora skupa. Zbornik donosi ukupno petnaest radova podijeljenih u podcjeline: I. *Etnička struktura i percepcija manjinske situacije*, II. *Nacionalne manjine i svakodnevni život*, III. *Nacionalne manjine – makropolitčki odnosi*. Prikaz ovog zbornika zbog čitateljske publike kojoj se obraća veću će pozornost posvetiti radovima koji se tematski tiču Hrvata u Vojvodini, odnosno Republici Srbiji.

U prvoj tematskoj cjelini, Nada Raduški s Instituta društvenih nauka u Beogradu, u svom je radu *Nacionalne manjine u etnodemografskom mozaiku Srbije* naglasila pitanje odnosa države prema „novim manjinama“, pripadnicima konstitutivnih naroda bivše države, koji su se zbog geopolitičkih prilika u novim ustavima država slijednica bivše države našli u manjinskom statusu. Jedna od „novih manjina“ su Hrvati u Vojvodini, tj. Republici Srbiji koje odlikuje prostorna disperziranost bez etničke dominacije u nekoj od općina, što je dijelom posljedica događanja u međupopisnom razdoblju 1991.-2002.